

A háború utolsó hónapjaiban súlyosan megrongálódott a várpalota. Az embereket és mindenekelőtt az építőművészeket hosszú évek óta foglalkoztatja e páratlan értékű műemlékeknek, a várkomplexumnak a helyreállítása, és a sajtó hasábjai is nem egy alkalommal voltak fórumai az erre vonatkozó vitáknak.

### A középkori és újkori várpalota

Most, amikor fokozódó tempóban folyik a volt királyi vár újjáépítése, felkerestük az Országos Műemléki Felügyelőséget, hogy tájékoztatást kérjünk a várpalota helyreállításáról és jövőbeni rendeltetéséről. Kollár Gyula főmérnök mindenekelőtt a Vár múltjáról beszél. IV. Béla építtetett ezen a helyen először várat, de a középkori budavári palota megalapítója Zsigmond magyar király és a német-római birodalom császára. Sokáig Európa egyik büszkesége volt a budai várpalota, míg végül is áldozatul esett az 1686. évi visszafoglaló ostromnak. 1715-ben, III. Károly uralkodása alatt, hozzákezdtek a déli részen egy kisméretű palota építéséhez. A palota sok-sok viszonyosság után éppen hogy tető alá került, amikor az 1723-as budai tűzvész okozta lóporrobbanás ismét elpusztította. 1794-ben Mária Terézia megkezdte egy új, barokk stílusú palota építtetését. Ehhez a palotához a múlt században egy csillagvizsgáló tornyot, a középszárnynon pedig harmadik emeletet építettek.

A múlt század végén Ybl Miklós tervei szerint jelentősen kibővítették a palotát: hozzáépítették a hatalmas Krisztina-szárnyat, majd a századfordulón Hauszmann Alajos műegytemi professzor a dunai fronton növelte két szárnyával a palotát. A Mária Terézia idejében épült palota északi szárnya Hauszmann Alajos tervei szerint középpontba került és az ettől délre eső két szárnynak megfelelő két új északi szárnyal a homlokzat szimmetriáját alkotta. A tervekben látszik, Hauszmann érezte,

# Meggyorsult a Vár helyreállítása

Újjáépítik a Várbazárt — A rendbehozatal után megnyitják a nagyközönségnek a Várkertet — Sikló szállítja majd a látogatókat a Szent György térre

hogy ez a monumentálisra növelt épület nyomasztóan hatna a viszonylag kis Várhegyen, ezért nagy művészi érzékkel, oszlopos kolonádokkal, mély árnyékhatásokkal, a tetők nagy tömegének megosztásával és a középpontra helyezett kupolával úgy alakította ki a dunai frontot, hogy annak túlzott méretei egyszerre sehonnan sem látszóttak, nem zavarták

ként a háború ellen, maradjon romos állapotban.

Végül is 1949-ben a rombontásokkal kezdetét vette a helyreállítás. A várpalota újjáépítésére az ötéves terv keretében 130 millió forintot irányoztak elő. A romeltakarításon, a bontáson és a készülő, de még jóváhagyást nem nyert tervek szerinti helyre-

nagy rondella, a Zsigmond-kaputorony és a várkapu.

Az építkezést 1954-ben teljesen leállították és a következő években is olyan jelentéktelen hitelkeret állt a palotaújjáépítés rendelkezésére, amelyből még a legszükségesebb állagbiztosításra sem jutott elegendő. A Minisztertanács 1958-ban utasítást adott az előkészítő munkák megkezdésére,

lostorban pedig előreláthatólag az Akadémia néhány intézménye kap helyet.

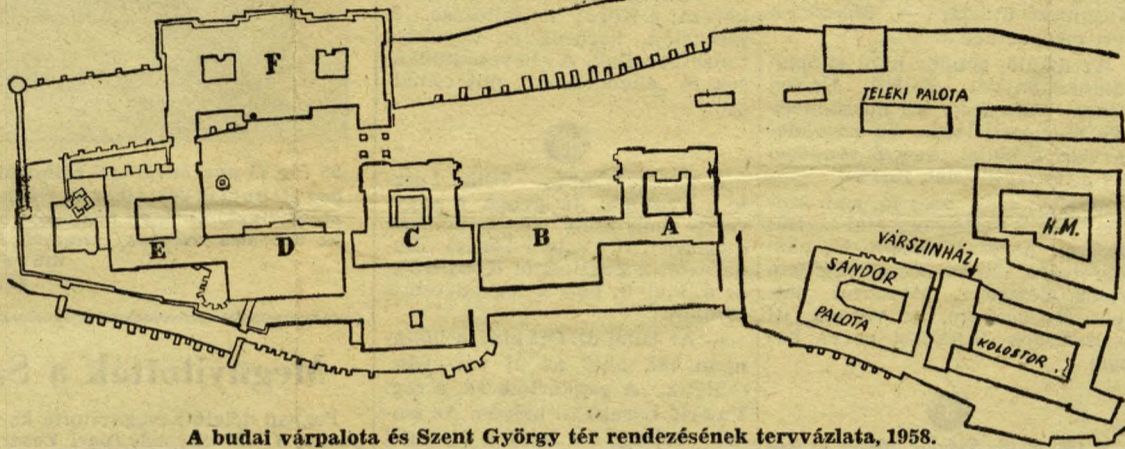
Az Országos Műemléki Felügyelőség sok szakembere közreműködik a budai vár helyreállítását célzó építészeti és művészeti problémák megoldásában. A Hidas Lajos tervei szerint folyó helyreállítással egyidejűleg a legfontosabb feladat a várkomplexumhoz tartozó egyes épületek állagának végleges védelme, tető alá hozása. Tavaly a déli épületrészen ez megtörtént, idén pedig az északi szárnyon az A- és B-épületekre húznak tetőt. Emellett megkezdik és gyors ütemben folytatják a Dunára néző front restaurálását. Ezután kerül sor gyors ütemben az új tervek szerinti újjáépítésre és belső kiképzésre — az épületek rendeltetése szerint. Igen sok egyéb munka elvégzése is vár az építőknek. Rendbe kell hozni a körülbelül 24 holdnyi udvart és a kertet. Tervezik, hogy kiássák a régi szárazárkot a vár körül; a palota könnyebb megközelítése érdekében pedig a Szent György teret lesüllyesztik. Az egyéb elgondolásokkal ellentétben, a palotakomplexumba való feljárást a jövőben is siklóval oldják meg, amelynek legcélszerűbb beérkezési helye a Szent György tér. Természetesen lesz lépcsős feljáró is, ugyanakkor már folyik az úgynevezett keleti felvezető út építése, amely az Alagút budai végétől indul és a várfalak között kanyarogva, a főbejáráshoz visz.

### A Várbazár és a Várkert

A fővárosi tanács városrendezési és építési osztályának felügyeletével ugyancsak gyors ütemben folyik a Várbazár helyreállítása. A KÖZTI tervei szerint építik újjá az Ybl Miklós tervezte, neoreneszánsz stílusú épületcsoportot. A Várkert-bazár restaurálása 1958 nyara óta folyik. Az építőmunka már a befejezés előtt áll. A gloriétta belsejét nemsokára ismét gyönyörű freskók és grafitók díszítik. Elkészült és hamarosan helyén áll Grantner Jenő és Palotai Gyula szobrászművész alkotása, a két oroszlán. A Huszár Adolf-féle Évszak-szobrok közül Fekete Géza restaurálja a Tavaszt és a Nyárt, Pándi Kiss Lajos pedig az Őszt. A teljesen elpusztult Tél-szobrot ugyancsak Pándi Kiss Lajos mintázta újra. Elkészült a Várkert rácsos kapujának díszkövacs-munkája is. Az Ybl-féle Várbazár feletti, szerpentinekkel szabdalnt kert helyreállítását az év végére befejezik, és azután megnyitják a közönség előtt. A restaurált műtermekben a jelenleg ott alkotó 17 szobrászművész folytatja munkáját.

A Várpalota helyreállításán jelenleg mintegy 160 fő dolgozik. Ebben az esztendőben körülbelül 30—32 millió forint hitelkeret áll az újjáépítők rendelkezésére, továbbá az a 6—7 millió forint, amelyet a Várbazár restaurálására fordítanak. A Várpalota teljes helyreállítása és az egyéb munkák elvégzése további 8 esztendő vesz igénybe. Ezek szerint előreláthatólag 1968 körül teljes pompájában áll ismét Budapest építészeti remekműve, a magyar nép kulturális fellegvára.

Kocsis Sándor



A budai várpalota és Szent György tér rendezésének tervvázlata, 1958.

Budapest városképét, sőt, egy fél évszázadon át jellegzetesen impozáns hatással érvényesültek.

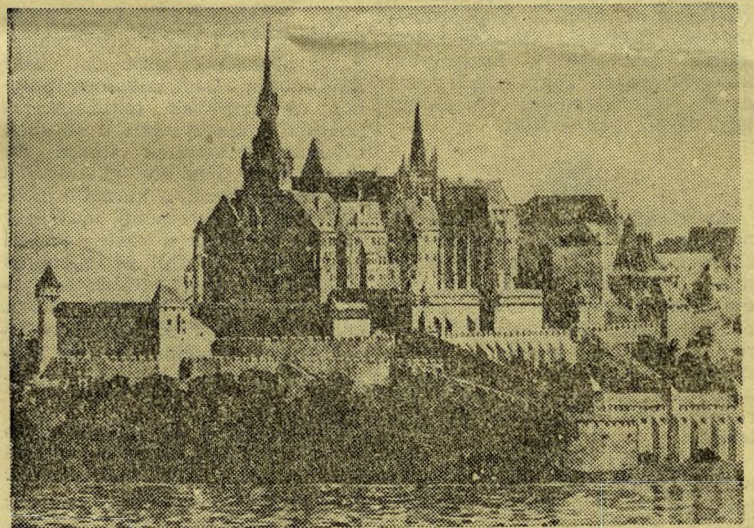
### A háború után

A németek esztelen ellenállása miatt a második világháború vége felé lezajlott ostrom ismét rommá változtatta a palotát. A védelem és a gondozás hiánya miatt a várpalota éveken át romlott, de helyreállításra alkalmas állapotban maradt. A helyreállítás megindulását késleltette azonban a felhasználási cél bizonytalansága. Felvetődött, hogy egyetemi város legyen belőle vagy luxus szállodákkal tűzdelt idegenforgalmi központ, vagy követségi székhely — sőt, még olyan javaslat is elhangzott, hogy kiáltó tiltakozás-

állításon 1951-ben már 600—700 fő dolgozott. A tervek jóváhagyása azonban mindinkább késett — egyrészt a rendeltetés további bizonytalansága miatt, másrészt, a kényes építészeti és városképi részletek miatt igen nagy viták folytak. A városképre nem túl nagy jelentőséggel bíró Krisztina-szárnyra és részben a volt királyszárnyra 1952-ben már megvolt a jóváhagyott helyreállítási terv. Ezeknek az újjáépítése igen gyors ütemben haladt és az említett épületek 1953-ban már tető alá kerültek. Ezzel egyidejűleg Gerő László tervei és irányítása szerint megépültek a várfalak, az úgynevezett Buzogány-torony, a fehérvári nagy rondella, a déli

és 1959-ben már élénk ütemben folyt a helyreállítás. Közmegelegedésre döntöttek a várpalota rendeltetéséről is. A döntés szerint a királyok egykori várából a kultúra vára lesz. A palotakomplexumba a szorosan vett királyi palotán kívül beletartozik a Sándor-palota (a volt miniszterelnökség), a Várszínház, a Karmelita-kolostor, a volt Honvédelmi Minisztérium és a József-palota is. Mindezek együttvéve a helyreállítás után kulturális központot alkotnak majd.

A terv szerint a palota Krisztina-szárnyában (F-épület) kap majd helyet a Széchényi Könyvtár, a volt Honvédelmi Minisztérium épületében lesz majd a Néprajzi Múzeum, a Sándor-palotában és a Várpalota északi szárnyában a Legújabbkori Történelmi Múzeum, a B-, a C- és a D-épületben pedig a Magyar Nemzeti Galéria műkinceseit helyezik el. A déli, az úgynevezett Király-szárnyban, amelyet három oldalról most feltárt gyönyörű műemlékek vesznek körül, a Vármúzeum kap helyet. Szerves része lesz a Vármúzeumnak a nyugati, a déli, és a keleti zárt várudvarban a rekonstruált árkádsor, a boltos helyiségek, az István-torony, a kiegészített keresztboltozatú gótikus nagyterem, a három Mátyás-korabeli, kiskeramikus égetőkemence, a későközépkori kápolna altemploma, az 50 méter hosszú, nyolc méter magas dongaboltozatos „királypince”, amelynek belső fala Nagy Lajos király idejében épült; tehát az Árpád-kori palota maradványai és sok más becses történelmi ereklye, amelyek a közelmúltban folytatott ásások során kerültek napvilágra. A volt Teleki-palotában a Kiadói Főigazgatóság és egy állandó reprezentatív könyvkiállítás, a Várszínházban a jövőben is színház, az egykori Karmelita-ko-



A Mátyás király korabeli várpalota rekonstrukciós t.ve.